

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU
(OMBUDSMANLIK)

SAYI : 2021/10258-S.21.16521
BAŞVURU NO : 2021/2150
KARAR TARİHİ : 09/07/2021

TAVSİYE KARARI

BAŞVURAN :

KARAKÖPRÜ / ŞANLIURFA

BAŞVURUYA KONU İDARE : İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI

BAŞVURUNUN KONUSU : Kolluk birimlerinde alınan ifadelerde, avukat beyanlarına da ifade tutanağında yer verilmesi hakkındadır.

BAŞVURU TARİHİ : 30/01/2021

I. BAŞVURANIN İDDİA VE TALEPLERİ

1. Şanlıurfa Barosu Avukat Hakları Merkezi Başkanı olan başvuran;

1.1. Avukat Hakları Merkezinin, yargı faaliyetinin üç sacayağından biri olan savunma makamının tam ve sağlıklı olarak çalışabilmesi amacıyla faaliyet gösterdiğini, Avukat Hakları Merkezi olarak amaçlarının, savunma makamının temsilcisi olan avukatların, mesleğini icra ederken karşılaştığı tüm yasa dışı uygulamalarda yanlarında olmak ve ülkemizde hukukun işlerlik kazanabilmesini sağlamak olduğunu,

1.2. Avukat Hakları Merkezine meslektaşları tarafından yaşanan problemlerin bildirildiğini, bunun üzerine problem yaşanan yere gittiklerini ve meslektaşlarının isteğinin mevzuata uygun olması durumunda kurum veya kişilerle görüşülüp muhatabın yaptığı veya yapmadığı işlemin hukuka aykırı olduğunun bildirildiğini, kişi ve kurumlarla uzlaşma durumunda uzlaşmaya dair tutanak tutulduğunu, uzlaşmama durumunda ise muhatap hakkında adli veya idari girişimlerde bulunulacağı söylenerek tutanak tutulduğunu,

1.3. Avukat Hakları Merkezinin 2018-2020 Faaliyet Raporu dikkate alındığında; meslektaşlarından gelen şikâyetlerin çoğunun; kollukta, şüphelilerin ifadesi alındıktan sonra avukat beyanlarının ifade tutanağına geçirilmemesine ilişkin olduğunu, ilgili İdarenin gerekçesinin ise kolluğun mahkeme olmadığı, mahkemede savunma yapabileceği yönünde olduğunu, yani kollukta şüphelilerin ifadesi aşamasında avukatın müvekkili hakkında hukuki yardımda bulunma hakkının kısıtlandığının gözlemlendiğini, bu uygulamanın dürüst ve adil yargılanma hakkının ihlalini teşkil ettiğini,

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: a209-0d9f-1885

Belge Doğrulama Adresi: <https://sikayet.ombudsman.gov.tr/sorgula/>

Kavaklıdere Mah. Zeytin dalı Caddesi No:4 Çankaya/ANKARA
Telefon : 0 (312) 465 22 00 Faks : 0 (312) 465 22 65
e-Posta : iletisim@ombudsman.gov.tr İnternet Adresi : www.ombudsman.gov.tr
Kep Adresi: kamudenetciligikurumu@hs01.kep.tr

1.4. Müdafinin temsil ettiği şüphelinin veya sanığın ifadesinin alınması veya sorgusunun yapılması süresince yanında olma ve hukuki yardımda bulunma hakkının kapsamı ile ilgili olarak İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi tarafından; ceza yargılamalarında herkesin etkin bir şekilde müdafî tarafından savunulması gerektiğinin ve müdafîye erişim hakkının suçlamanın başladığı andan itibaren mevcut olduğunun kabul edildiğini, AİHM tarafından ayrıca; müdafinin, kolluk ifadesi de dâhil olmak üzere, soruşturmanın her aşamasında hazır bulunması hususunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/3-c maddesinin özünde bulunan bir koruma olduğunun vurgulandığını,

1.5. Hukuki yardımın; yalnızca müdafinin hazır bulunması olarak değil, kolluk ifadesi sırasında temsil ettiği kişiye aktif bir şekilde yardımda bulunması ve şüphelinin haklarını korumak için gerektiğinde müdahalede bulunması şeklinde anlaşılması gerektiğini, ayrıca; kollukta ifade alınması sırasında müdafinin hazır bulunmasının, beyanların okunduğu ve şüphelinin onaylayıp imzaladığı son kısım da olmak üzere tüm ifade ve sorgu prosedürünü kapsadığını, tüm bu nedenlerle kolluk aşamasında avukat beyanlarının ifade tutanağına geçirilmemesinin adil yargılanma hakkının ihlaline yol açtığını ve avukatların görevini etkin bir şekilde icra etmesini engellediğini, kolluk birimlerinin yargı kararı olmaksızın adil yargılanma hakkını kısıtlayacak şekilde uygulamalarda bulunmasının hukuk devleti ilkesine aykırı olduğunu belirterek kolluk birimlerinde ifade alınması sırasında avukat beyanlarına da ifade tutanağında yer verilmesine yönelik karar alınmasını talep etmektedir.

II. İDARENİN BAŞVURUYA İLİŞKİN AÇIKLAMALARI

2. İçişleri Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 22/03/2021 tarihli ve 7303 sayılı yazısı ve eklerinde özetle; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri uyarınca kolluk birimlerinde alınan ifadelerde avukat beyanlarına yer verilmesinin mümkün olmadığı, çünkü ifade alma işleminin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet Savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili şüphelinin dinlenmesi şeklinde tanımlandığı, müdafinin yetki ve sorumluluğunun ise şüphelinin veya sanığın haklarının hukuka uygun olarak kullanılmasını sağlamak amacıyla onlara hukuki yardımda bulunmak olduğu, ifade tutanağında avukat beyanlarının bulunmasının ilgili Yönetmeliğin ifade almanın esasları başlıklı maddesiyle sınırlandırıldığı, bu bağlamda müdafinin ifade sırasında hukuki yardımda bulunurken şüpheliye kanuni haklarını hatırlatabileceğinin ancak sorulan soruya doğrudan cevap veremeyeceğinin, onun yerini aldığı izlenimi veren herhangi bir müdahalede bulunamayacağının açıkça ifade edildiği, mevcut düzenlemeler kapsamında ifadesi alınan kişinin dışında avukat beyanlarının tutanakta yer alması gibi bir durumun söz konusu olmadığı, dolayısıyla ifade tutanağına "müdafî beyanı" şeklinde bir bölüm eklenemeyeceği belirtilmiş ayrıca örnek ifade tutanakları Kurumumuza gönderilmiştir.

3. Türkiye Barolar Birliği Hukuk Müşavirliğinin 29/03/2021 tarihli ve 8693 sayılı yazısında özetle; ilgili mevzuat göz önünde bulundurulduğunda, soruşturma kapsamında yapılan tüm işlemlerde olduğu gibi ifade işleminin de tutanağa bağlanması gerektiği, bu çerçevede müdafinin beyanına tutanakta yer verilmesini engelleyen bir düzenlemenin bulunmadığı, maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için şüphelinin ifadesinin alınmasının gerekliliği karşısında müdafinin şüphelinin yerine ifade veremeyeceği, bununla birlikte ifade alma işleminde aktif olarak hukuki yardımda bulunma görevi bulunan müdafinin beyanına şüphelinin ifadesinden sonra yer verilmesinin önünde hukuken bir engel bulunmadığı gibi, ifade

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: a209-0d9f-1885

Belge Doğrulama Adresi: <https://sikayet.ombudsman.gov.tr/sorgula/>

Kavaklıdere Mah. Zeytin dalı Caddesi No:4 Çankaya/ANKARA
Telefon : 0 (312) 465 22 00 Faks : 0 (312) 465 22 65
e-Posta : iletisim@ombudsman.gov.tr İnternet Adresi : www.ombudsman.gov.tr
Kep Adresi: kamudeneticiligikurumu@hs01.kep.tr

işlemine katılan ve imza altına alan müdafinin bu işlem ile ilgili bir beyanı olması halinde bunun tutanağa geçirilmesinin faydalı olabileceği belirtilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

4. 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın;

4.1. "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36'ncı maddesinin birinci fıkrasında: "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

4.2. "Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı" başlıklı 74'üncü maddesinde: "...Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler...";

5. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "Adil yargılanma hakkı" başlıklı 6'ncı maddesinde: "... 3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: ... b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; ..."

6. 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun "Kurumun görevi" başlıklı 5'inci maddesinin birinci fıkrası: "Kurum, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevlidir."

7. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun;

7.1. "Avukatlığın mahiyeti" başlıklı 1'inci maddesinde: "...Avukat, yargının kurucu unsurlarından olan bağımsız savunmayı serbestçe temsil eder."

7.2. "Avukatlığın amacı" başlıklı 2'nci maddesinin üçüncü fıkrasında: "Yargı organları, emniyet makamları, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüsleri, özel ve kamuya ait bankalar, noterler, sigorta şirketleri ve vakıflar avukatlara görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmak zorundadır..."

8. 5271 Ceza Muhakemesi Kanunu'nun;

8.1. "Tanımlar" başlıklı 2'nci maddesinde: "(1) Bu Kanunun uygulanmasında;... g) İfade alma: Şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini, ... İfade eder."

8.2. "İfade ve sorgunun tarzı" başlıklı 147'nci maddesinde: "(1) Şüphelinin veya sanığın ifadesinin alınmasında veya sorguya çekilmesinde aşağıdaki hususlara uyulur:

[...]

c) Müdafî seçme hakkının bulunduğu ve onun hukukî yardımından yararlanabileceği, müdafîin ifade veya sorgusunda hazır bulunabileceği, kendisine bildirilir. Müdafî seçecek durumda olmadığı ve bir müdafî yardımından faydalanmak istediği takdirde, kendisine baro tarafından bir müdafî görevlendirilir.

[...]

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: a209-0d9f-1885

Belge Doğrulama Adresi: <https://sikayet.ombudsman.gov.tr/sorgula/>

Kavaklıdere Mah. Zeytinadağı Caddesi No:4 Çankaya/ANKARA
Telefon : 0 (312) 465 22 00 Faks : 0 (312) 465 22 65
e-Posta : iletisim@ombudsman.gov.tr İnternet Adresi : www.ombudsman.gov.tr
Kep Adresi: kamudenetcilikkurumu@hs01.kep.tr

i) İfade veya sorgu bir tutanağa bağlanır. Bu tutanakta aşağıda belirtilen hususlar yer alır: 1. İfade alma veya sorguya çekme işleminin yapıldığı yer ve tarih. 2. İfade alma veya sorguya çekme sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren veya sorguya çekilen kişinin açık kimliği. 3. İfade almanın veya sorgunun yapılmasında yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise nedenleri. 4. Tutanak içeriğinin ifade veren veya sorguya çekilen ile hazır olan müdafî tarafından okunduğu ve imzalarının alındığı. 5. İmzadan çekinme hâlinde bunun nedenleri.”

8.3. “Şüphelinin veya sanığın müdafî seçimi” başlıklı 149’uncu maddesinin üçüncü fıkrasında: “(3) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz.”

8.4. “Duruşma tutanağının içeriği” başlıklı 221’inci maddesinde: “(1) Duruşma tutanağında; a) Oturumlara katılan sanığın, müdafînin, katılanın, vekilinin, kanunî temsilcisinin, bilirkişinin, tercümanın, teknik danışmanın adı ve soyadı, b) Duruşmanın seyrini ve sonuçlarını yansıtan ve yargılama usulünün bütün temel kurallarına uyulduğunu gösteren unsurlar, c) Sanık açıklamaları, d) Tanık ifadeleri, e) Bilirkişi ve teknik danışman açıklamaları, f) Okunan veya okunmasından vazgeçilen belge ve yazılar, g) İstemler, reddi halinde gerekçesi, h) Verilen kararlar, i) Hüküm, Yer alır.”

9. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği’nin “İfade almanın esasları” başlıklı 23’üncü maddesinde: “Şüphelinin ifadesinin alınmasında aşağıdaki hususlara uyulur:

[...]

d) Müdafî sadece hukukî yardımda bulunabilir, şüphelinin ifadesi alınırken şüpheliye sorulan soruya doğrudan cevap veremez, onun yerini aldığı izlenimi veren herhangi bir müdahalede bulunamaz. Hukukî yardım maddî olayı karartabilecek müdahalelerin yapılması anlamına gelmez. Müdafî şüpheliye bütün kanunî haklarını hatırlatabilir ve müdafînin her türlü müdahalesi tutanağa geçirilir.

[...]

j) İfade bir tutanağa bağlanır. Bu tutanakta şunlar yer alır: 1) İfade alma işleminin yapıldığı yer ve tarih, 2) İfade alma sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren kişinin açık kimliği, 3) İfade alma sırasında, yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise nedenleri, 4) Tutanak içeriğinin ifade veren ile hazır olan müdafî tarafından okunduğu ve imzaları, 5) İmzadan çekinme hâlinde bunun nedenleri...”

Düzenlemelerine yer verilmiştir.

IV. KAMU DENETÇİSİ YAHYA AKMAN’IN KAMU BAŞDENETÇİSİ’NE ÖNERİSİ

10. Yapılan inceleme ve araştırma neticesinde; başvuranın iddiaları, İdarenin konu ile ilgili açıklamaları, ilgili mevzuat ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirilerek hazırlanan Tavsiye Karar Önerisi Kamu Başdenetçisi’ne sunulmuştur.

V. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

A. Hukuka ve Hakkaniyete Uygunluk Yönünden Değerlendirme

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: a209-0d9f-1885

Belge Doğrulama Adresi: <https://sikayet.ombudsman.gov.tr/sorgula/>

Kavaklıdere Mah. Zeytinoluk Caddesi No:4 Çankaya/ANKARA
Telefon : 0 (312) 465 22 00 Faks : 0 (312) 465 22 65
e-Posta : iletisim@ombudsman.gov.tr İnternet Adresi : www.ombudsman.gov.tr
Kep Adresi: kamudeneticiligikurumu@hs01.kep.tr

11. Şanlıurfa Barosu Avukat Hakları Merkezi Başkanı olan başvuran; kolluk birimlerinde ifade alınması sırasında avukat beyanlarına da ifade tutanağında yer verilmesini talep etmektedir.

12. 5271 Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 2'nci maddesinde ifade alma, şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet Savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi şeklinde tanımlanmış, Kanun'un 147'nci maddesinde ise ifade almada uyulacak hususlar düzenlenmiştir. Bahse konu maddede, müdafî seçme hakkının bulunduğu, onun hukukî yardımından yararlanabileceği ve müdafinin ifade veya sorgusunda hazır bulunabileceği hususlarının; ifadesi alınacak kişiye bildirileceği belirtilmiş ayrıca ifade tutanağında hangi hususların yer alacağı sayılmıştır.

13. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 23'üncü maddesinde de ifade almanın esasları düzenleme altına alınmış olup bu maddede ayrıca, müdafinin sadece hukukî yardımda bulunabileceği, şüphelinin ifadesi alınırken şüpheliye sorulan soruya doğrudan cevap veremeyeceği, onun yerini aldığı izlenimi veren herhangi bir müdahalede bulunamayacağı, hukukî yardımın maddî olayı karartabilecek müdahalelerin yapılması anlamına gelmediği, müdafinin şüpheliye bütün kanunî haklarını hatırlatabileceği ve her türlü müdahalesinin tutanağa geçirileceği hususları belirtilmiştir.

14. Tüm bu düzenlemelerden; ifade almanın esasının şüphelinin dinlenmesi olduğu ve bu suretle maddî gerçeğe ulaşılmamasının amaçlandığı, ancak bunun yanında avukatın, ifade alınması sırasında hazır bulunabileceği ve mezkûr Yönetmeliğin 23'üncü maddesinde belirtilen yasak davranışlarda bulunmamak suretiyle şüpheliye hukukî yardımda bulunabileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla somut olay bakımından; ifade alma süresince avukatın hukukî yardımda bulunmasının, savunma hakkı bağlamında kapsamının ve ifade tutanağında avukat beyanlarına da yer verilmesinin hukukî yardımın bir parçası olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

15. Anayasa'nın 36'ncı maddesinde; herkesin, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu vurgulanmak suretiyle savunma hakkı güvence altına alınmıştır. Savunma hakkı, temel insan hakları arasında yer alan hak arama özgürlüğünün etkin bir şekilde kullanılması için vazgeçilmez olup adil yargılanma hakkının olmazsa olmaz unsurlarından biridir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6'ncı maddesinde savunma hakkı adil yargılanma hakkının unsurları arasında sayılmıştır. Dolayısıyla, adil yargılamanın gerçekleşmesi için savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesine imkân sağlanması gerekmektedir.

16. Savunma makamı, yargılamanın üzerine oturtulduğu üç sacayağından biri olup Avukatlık Kanununun 1'inci maddesinde avukatın, yargının kurucu unsurlarından olan bağımsız savunmayı serbestçe temsil edeceği düzenleme altına alınmak suretiyle bu husus açıkça vurgulanmıştır. Savunma makamının temsilcisi olan avukatın, müvekkili ile görüşmesi, yanında hazır bulunması ve hukukî yardımda bulunması savunma hakkının olmazsa olmazlarından biridir. Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 149'uncu maddesinin üçüncü fıkrasında soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkının engellenemeyeceği ve kısıtlanamayacağı vurgulanmak suretiyle savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi güvence altına alınmıştır.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: a209-0d9f-1885

Belge Doğrulama Adresi: <https://sikayet.ombudsman.gov.tr/sorgula/>

Kavaklıdere Mah. Zeytindalı Caddesi No:4 Çankaya/ANKARA
Telefon : 0 (312) 465 22 00 Faks : 0 (312) 465 22 65
e-Posta : iletisim@ombudsman.gov.tr İnternet Adresi : www.ombudsman.gov.tr
Kep Adresi: kamudeneticiligikurumu@hs01.kep.tr

17. Anayasa Mahkemesinin 08/12/2016 tarihli ve 2014/12002 başvuru numaralı kararında ve aynı mahiyetteki birçok kararında savunma hakkı ve bu kapsamda müdafî yardımından yararlanma hakkına ilişkin olarak şu hususlar ifade edilmiştir:

17.1. "Ceza yargılamasında savunma haklarının güvence altına alınması, demokratik toplumun temel ilkelerindedir. Savunma, ceza adaletinin hakkaniyete uygun gerçekleşmesini sağlamaktadır. İddiaya karşı savunma tanınmadığı sürece silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine uygun muhakeme yapılması ve maddi gerçeğe ulaşılması da mümkün değildir. Savunma hakkının sağladığı güvenceler esasen adil yargılanma hakkı içinde yer almaktadır.

17.2. Savunma hakkı, hukuk devleti ilkesinin gereklerinden ve adil yargılanma hakkının önemli güvencelerinden biri olması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde açıkça ifade edilmiştir. Anılan hükümde, herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Şüpheli ve sanığa salt savunma hakkının tanınması yeterli değildir. Şüpheli ve sanığın savunma için Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen meşru vasıta ve yollardan yararlandırılması da gerekir.

17.3. Şüpheli ve sanık için Anayasa'nın 36. maddesinde sözü edilen meşru vasıta ve yollardan en önemlisi müdafî yardımından yararlanmaktır. Diğer bir ifadeyle müdafî yardımından yararlanma hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen "meşru vasıta ve yollar" kavramının kapsamındadır. Bu itibarla müdafî yardımından yararlanmanın adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil ve bu hakkın doğal sonucu olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla suç isnadı altındaki kişi, adil yargılanma hakkı kapsamında kendisini bizzat savunma veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanma hakkına sahiptir."

18. Yine Anayasa Mahkemesinin 12/06/2018 tarihli ve 2015/12755 başvuru numaralı kararında müdafî yardımından yararlanma hakkına ilişkin olarak şu ifadeler yer verilmiştir: "Anılan hakkın ilke olarak şüphelinin kolluk tarafından ilk kez sorgulanmasından itibaren sağlanması gerekir. Şüpheliye kolluk tarafından ilk kez sorgulanmasından itibaren avukata erişim hakkı sağlanması, kendisini suçlamama ve susma hakları yanında genel olarak da adil yargılanma hakkının etkili bir koruma işlevine sahip olması bakımından gereklidir. Çünkü bu aşamada elde edilen deliller, yargılama sırasında söz konusu suçun hangi çerçevede ele alınacağını belirlemektedir. Özellikle delillerin toplanması ve kullanılması aşamasında cezai yargılamaya ilişkin mevzuat giderek daha karmaşık hâle geldiğinden şüpheliler, ceza yargılamasının bu evresinde kendilerini savunmasız bir durumda bulabilir. Belirtilen savunmasızlık hâli, ancak bir müdafinin hukuki yardımıyla gereği gibi telafi edilebilir."

19. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İkinci Dairesi'nin 20/11/2018 tarihli ve 57837/09 başvuru numaralı Soytemiz & Türkiye kararında ise savunma hakkı ve müdafinin hukuki yardımına ilişkin olarak şu hususlar vurgulanmıştır:

19.1. "Bir suçu işlemekle itham edilen şahıs sadece yargılamalar sırasında değil aynı zamanda cezai yargılamalara hazırlık için önemi dikkate alındığında yargılama öncesi aşamada da avukat yardımı ile özellikle ilişkilendirilen çeşitli hizmetlere ulaşabilmelidir. Bu nedenle, avukat yardımından faydalanma hakkı sadece avukatın hazır bulunmasını değil aynı zamanda diğerleri arasında polis sorgulaması sırasında şüpheliye aktif olarak yardım etmesini ve şüphelinin haklarına saygı duyulmasını sağlamak amacıyla müdahalede bulunmasını da kapsamaktadır.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: a209-0d9f-1885

Belge Doğrulama Adresi: <https://sikayet.ombudsman.gov.tr/sorgula/>

Kavaklıdere Mah. Zeytindalı Caddesi No:4 Çankaya/ANKARA
Telefon : 0 (312) 465 22 00 Faks : 0 (312) 465 22 65
e-Posta : iletisim@ombudsman.gov.tr İnternet Adresi : www.ombudsman.gov.tr
Kep Adresi: kamudenetciligikurumu@hs01.kep.tr

19.2. Bir avukatın yardımından faydalanma hakkı, polis tarafından ifade alınmaya başlanmasından bitimine kadar olan sürecin tamamını kapsamaktadır. Alınan ifadelerin okunup şüphelinin bunları teyit ederek imzalamasının istendiği kısımlar da bu sürece dâhildir zira avukat yardımı ifade alma sürecinin bu noktasında da en az geri kalan zamanlarda olduğu kadar önemlidir. Polis tarafından ifade alındığı esnada avukatın hazır bulunması ve aktif olarak destek sağlaması, belli amaçlara hizmet eden önemli bir usul güvencesidir. Bu amaçlarından biri de şüphelinin iradesi dışında, cebir ve baskı yöntemleri kullanılarak delil elde edilmesini önlemek ve şüphelinin polis tarafından kendisine soru sorulduğunda konuşmayı veya susmayı tercih etme özgürlüğünü korumaktır.”

20. Müdafî yardımından yararlanma hakkı, şüpheliye yeterli hukuki güvencelerle donatılmış bir savunma hakkının teminini ifade etmektedir. Bu hakkın gerçek anlamda kullanılabilmesi için, müdafinin yetkilerini gereği gibi kullanabilmesi ve ödevlerini yerine getirmesinde uluslararası ve ulusal mevzuattaki istisnai sınırlamalar dışında müdafîye kısıtlama getirilmemesi gerekmektedir (Top S., “Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkına Uygulanan Sınırlamalar”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, c.2018, s.137, ss.217-240, 2018). İfade alma sırasında müdafinin hukuki yardımından yararlanma hakkına ilişkin olarak Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin “İfade almanın esasları” başlıklı 23'üncü maddesinde öngörülen düzenlemeyle, müdafinin ifade veya sorguya engel olacak davranışlarda bulunmaması ve faaliyetlerini savunma hakkı ile sınırlaması amaçlanmıştır. Ancak bu durum müdafinin ifade alma sırasında sadece pasif bir rol üstlenmesi şeklinde yorumlanamaz. Müdafî yasal sınırlar içerisinde ifadesi alınan şüpheliye söyleyeceklerinin doğuracağı hukuksal sonuçlar hakkında bilgi verebilir, yol gösterici olabilir; hatta hiç bir şey söylememesinin, yani susmasının menfaatine olacağını telkin edebilir. Aksi bir çözüm, müdafinin rolünü ifade alma sırasında sadece izleyen, gözlemleyen konumuna getirir ki, bu durum hakkın vazediliş amacına aykırıdır (ARICAN M., “Ceza Muhakemesi Hukukunda İfade Alma ve Sorgu”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c. 17, sayı. 1, ss. 43-66, 2009). Dolayısıyla, müdafinin ifadede ve sorguda bulunmasının amacı, bir gözlemci sıfatıyla nezarete bulunmak değil, haklarını korumak üzere şüpheliye hukuki yardımda bulunmaktır. Tüm bu sebeplerle müdafî, maddi hakikate ulaşılmasını engellemeyecek şekilde ifade alma süresince aktif rol alabilmelidir (APİŞ Ö., “Güncel Yargı Kararları ve Yasa Değişiklikleri Işığında İfade Alma ve Sorgu Sırasında Şüpheli/Sanığın Hakları”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, c.25, s.1, 2019).

21. Tüm bu açıklamalar çerçevesinde somut olay incelendiğinde;

21.1. Bir suçla itham edilen herkesin avukat yardımından etkili bir şekilde yararlanma hakkının, mutlak bir hak olmamakla beraber adil yargılanma ilkesinin temel özelliklerinden birini oluşturduğu, kolluk tarafından ilk kez sorgulanmasından itibaren avukata erişim hakkı sağlanmasının, adil yargılanma hakkının etkili bir koruma işlevine sahip olması bakımından gerekli olduğu,

21.2. Şüphelinin; müdafî tarafından sağlanan hukuki yardımla bağlantılı olan tüm hizmetlerden yararlanabilmesinin, yalnızca kovuşturma aşamasında değil, soruşturma aşamasında da gerekli olduğu, müdafinin, kolluk ifadesi de dâhil olmak üzere, soruşturmanın her aşamasında hazır bulunmasının ve hukuki yardımda bulunmasının güvence altına alındığı, ayrıca hukuki yardımın kolluk ifadesi sırasında temsil ettiği kişiye aktif bir şekilde yardımda bulunması ve şüphelinin haklarını korumak için gerektiğinde müdahalede bulunması şeklinde anlaşılması gerektiği ve hukuki yardımın beyanların okunduğu ve şüphelinin onaylayıp imzaladığı son kısım da olmak üzere tüm ifade prosedürünü kapsadığı,

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: a209-0d9f-1885

Belge Doğrulama Adresi: <https://sikayet.ombudsman.gov.tr/sorgula/>

Kavaklıdere Mah. Zeytin dalı Caddesi No:4 Çankaya/ANKARA
Telefon : 0 (312) 465 22 00 Faks : 0 (312) 465 22 65
e-Posta : iletisim@ombudsman.gov.tr İnternet Adresi : www.ombudsman.gov.tr
Kep Adresi: kamudeneticilikurumu@hs01.kep.tr

21.3. İfade alma süresince avukatın hukuki yardımda bulunmasının sınırlarını belirlemek zor olmakla birlikte, 5271 sayılı Kanun'un 147'nci maddesi ve Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 23'üncü maddesinde ifade almanın esaslarının düzenleme altına alındığı, bu düzenlemelerde ifade alma sırasında müdafî tarafından yapılması yasak olan davranışlara yer verildiği, dolayısıyla bu davranışlarda bulunulmadığı sürece savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla müdafinin hukuki yardımının kapsamının geniş yorumlanması ve fiili uygulamalarla savunma hakkını engelleyebilecek kısıtlamalara gidilmemesi gerektiği,

21.4. Kolluk birimlerinin, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 2'nci maddesinde öngörölmüş olan "yargı organlarının, emniyet makamlarının, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinin, özel ve kamuya ait bankalar, noterler, sigorta şirketleri ve vakıfların avukatlara görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmak zorunda oldukları" düzenlemesine uygun olarak ifade alınması sırasında avukatlara gerekli imkân ve kolaylığı sağlamak suretiyle savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasına katkıda bulunması gerektiği,

21.5. Bunlarla birlikte müdafî beyanı, ilgili mevzuatta ifade tutanağında yer verilecek hususlar arasında sayılmamışsa da bu durumun ifade tutanağında müdafî beyanlarına yer verilmemesi anlamına gelmediği, nitekim 5271 sayılı Kanun'un 221'inci maddesinde duruşma tutanağında yer verilecek hususlar arasında da müdafî beyanının sayılmadığı, ancak zaten savunma hakkının doğası gereği müdafî beyanına yer verilmesi gerektiği ve aksi bir durumun düşünölmeyeceği, dolayısıyla Cumhuriyet Savcılığı ya da mahkeme nezdinde olduğu gibi kolluk birimlerinde de ifade alındıktan sonra müdafinin beyanlarına yer verilmesinin savunma hakkı bağlamında hukuki yardımda bulunmanın bir gereği olduğu,

21.6. İfade tutanağında müdafinin beyanına yer verilmesinin önünde hukuken bir engelin de bulunmadığı, zaten aksi yönde uygulamanın savunma hakkının bir gereği olarak aktif rol alması gereken avukatı ifade alma sürecine tanıklık eden tutanak imzacısı konumuna düşöreceği, kaldı ki Kurumumuza gönderilmiş olan örnek ifade tutanaklarının incelenmesinden, bazı tutanaklarda müdafî beyanına da yer verildiğinin bazısında ise müdafî beyanlarının yer almadığının göröldüğü, bu durumun ifade alma konusunda kolluk birimlerinde uygulama birliğinin olmadığını gösterdiği,

21.7. Diğer taraftan, ifade alınması sırasında avukat beyanlarına yer verilmemesinin avukatın hukuki yardımda bulunmasını kısıtlar nitelikte olsa da adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediğinin tespit edilebilmesi için yargılamanın bütününe bakılması gerektiği, dolayısıyla Anayasa Mahkemesi Kararları göz önünde bulundurulduğunda bu yönüyle adil yargılanma hakkının ihlali boyutunda bir durumun yaşanmadığı ancak savunma hakkının kullanılması bakımından şüphesiz bir eksikliğin söz konusu olduğu değerlendirilmiş olup;

21.8. Savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesini sağlamak amacıyla kolluk birimlerinde ifade alınması sırasında avukat beyanlarına da ifade tutanağında yer verilmesi ve bu konuda kolluk birimleri arasında uygulama birliğinin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması hususunda İdareye tavsiyede bulunulması gerektiği kanaat ve sonucuna varılmıştır.

B. İyi Yönetim İlkeleri Yönünden Değerlendirme

22. İyi yönetim ilkelerine 28/03/2013 tarihli ve 28601 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 6'ncı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: a209-0d9f-1885

Belge Doğrulama Adresi: <https://sikayet.ombudsman.gov.tr/sorgula/>

Kavaklıdere Mah. Zeytin dalı Caddesi No:4 Çankaya/ANKARA
Telefon : 0 (312) 465 22 00 Faks : 0 (312) 465 22 65
e-Posta : iletisim@ombudsman.gov.tr İnternet Adresi : www.ombudsman.gov.tr
Kep Adresi: kamudeneticilikurumu@hs01.kep.tr

maddesinde yer verilmiş olup, idareden istenilen bilgi ve belgelerin süresi içinde ve gerekçeli olarak Kurumumuza gönderildiği, bu yönüyle “kanunlara uygunluk”, “makul sürede karar verme”, “hesap verilebilirlik”, “şeffaflık”, “kararların gerekçeli olması” ve “kararın geciktirilmeksizin bildirilmesi” ilkelerine uygun davrandığı anlaşılmıştır.

VI. HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN AÇIKLAMA

23. 14/06/2012 tarihli ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu’nun 17’nci maddesinin sekizinci fıkrasına göre Kamu Denetçiliği Kurumuna dava açma süresi içinde yapılan başvuru, işlemeye başlamış olan dava açma süresini durdurmakta olup, anılan Kanun’un 21’inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, bu Tavsiye Kararı üzerine otuz gün içinde herhangi bir işlem tesis edilmez veya eylemde bulunulmaz ise durmuş olan dava açma süresi kaldığı yerden işlemeye devam edecek olup, Ankara İdare Mahkemelerinde yargı yolu açıktır.

VII. KARAR

Yukarıda açıklanan gerekçe ve dosya kapsamına göre **BAŞVURUNUN KABULÜNE;**

Savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesini sağlamak amacıyla kolluk birimlerinde ifade alınması sırasında ifade tutanağında avukat beyanlarına da yer verilmesi ve bu konuda kolluk birimleri arasında uygulama birliğinin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması hususunda **İÇİŞLERİ BAKANLIĞINA TAVSİYEDE BULUNULMASINA,**

6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu’nun 20’nci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca; İçişleri Bakanlığı tarafından bu karar üzerine tesis edilecek işlemin otuz gün içinde Kurumumuza bildirilmesinin zorunlu olduğuna,

Bu kararın BAŞVURANA, İÇİŞLERİ BAKANLIĞINA ve TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANLIĞINA tebliğine,

Türkiye Cumhuriyeti Kamu Başdenetçisince karar verildi.

Şeref MALKOÇ
Kamu Başdenetçisi

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: a209-0d9f-1885

Belge Doğrulama Adresi: <https://sikayet.ombudsman.gov.tr/sorgula/>

Kavaklıdere Mah. Zeytin dalı Caddesi No:4 Çankaya/ANKARA
Telefon : 0 (312) 465 22 00 Faks : 0 (312) 465 22 65
e-Posta : iletisim@ombudsman.gov.tr İnternet Adresi : www.ombudsman.gov.tr
Kep Adresi: kamudenetciligikurumu@hs01.kep.tr

